

זבחים דף י"ד, הולכת הדם ומשמעותה

א. מקור הדין

1. **ויקרא א' ה':** "וְשַׁחַט אֶת בֶּן הַבֶּקֶר לִפְנֵי ה' וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד".
2. **רש"י שם:** "והקריבו - זו קבלה שהיא הראשונה ומשמעה לשון הולכה, למדנו ששתיהן בבני אהרן".
3. **רשב"ם שם:** "והקריבו - קבלת הדם והולכתו כדי לזרקו על המזבח. וגם רבותינו כך פירשוהו".
4. **רמב"ן שם:** "שאיין לשון והקריבו קריבת הדם למזבח שהיא ההולכה, אבל הוא לשון קרבן, שיעשו מן הדם קרבן, והוא לקבלו ולזרקו על המזבח, כי הזכיר בבעל הקרבן הבאה וסמיכה ושחיטה, ואחרי השחיטה הזכיר בני אהרן מיד, אם כן אף הקבלה עצמה מצות כהונה ואינה אלא כהן כשר ובכלי שרת, וכל שכן הולכה וזריקה".
5. **זבחים, דף ד':** "ותניא: והקריבו זו קבלת הדם, ואפיק רחמנא בלשון הולכה, למימרא דהולכה לא תפקה מכלל קבלה".
6. **חגיגה, דף י"א:** "הדינין והעבודות ... יש להן על מה שיסמכו ... עבודות - מיכתב כתיבן?! לא נצרכא אלא להולכת הדם. דתניא: והקריבו - זו קבלת הדם. ואפקה רחמנא בלשון הולכה, דכתיב והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה. ואמר מר: זו הולכת אברים לכבש. למימרא דהולכה לא תפקה מכלל קבלה".
7. **רש"י שם:** "לא תפקיה מכלל קבלה - לכל דבריה, ואף על גב שהיא עבודה שאפשר לבטלה, שאם רצה שוחט בצד המזבח וזורק, היכא דלא בטלה - עבודה היא, ומפגלין את הקרבן במחשבתה, וצריכה כהן ובגדי כהונה, ופוסל בה אונן, ויושב, וערלי".
8. **זבחים, דף י"ג:** "שהזבח נפסל בארבעה דברים: בשחיטה, ובקבול, ובהילוך, ובזריקה; רבי שמעון מכשיר בהילוך, שהיה אומר: אי אפשר שלא בשחיטה ושלא בקבלה ושלא בזריקה, אבל אפשר בלא הילוך, שוחט בצד המזבח וזורק".
9. **שם, דף י"ד:** "א"ל אביי לאמוריה דרב חסדא, בעי מיניה מרב חסדא: הולכה בזר, מהו? א"ל: כשרה, ומקרא מסייעני: וישחטו את הפסח ויזרקו הכהנים את הדם מידם והלויים מפשיטים. מתיב רב ששת: זר ואונן שיכור ובעל מום, בקבלה בהולכה בזריקה - פסול, וכן יושב, וכן שמאל! תיובתא".

ב. דעת ר' שמעון: "אפשר לבטלה" כסימן או כסיבה, ואופיה של הולכה

10. **זבחים, דף ט"ו:** "אתמר: הולכה שלא ברגל - מחלוקת ר"ש ורבנן, בהולכה רבתי דכולי עלמא לא פליגי דפסולה, כי פליגי - בהולכה זוטרתית".
11. **רש"י שם:** "אלא בהולכה זוטרתית כ"ע לא פליגי דפסולה - גרסינן וטעמא משום דא"א לבטל. ומאן דגריס דלא פסלה טעמא משום דלאו כלום היא ואין שם הולכה עליה אלא כולה צורך זריקה היא".
12. **תוספות שם:** "אלא ודאי אפכא מסתברא ותלוי הדבר באפשר לבטלה ... אבל לאידך דלא תליא באפשר ולא אפשר אלא הולכה שלא ברגל לא חשיבא".
13. **תוספות שבת, דף ב':** "ונראה לר"י דאיצטריך לאשמעי' משום דהוצאה מלאכה גרועה".
14. **אור זרוע חלק ב', הלכות שבת סימן פ"ב:** "דמה מלאכה עשה שהוציאו מרשות מעיקרא חפץ והשתא נמי חפץ כך פרי"ת ויש בו להאריך".
15. **רש"י זבחים דף ט"ו:** "אפשר לתקונה - להולכת פסול ולא דמיא לשאר עבודות דאילו שחיטה וקבלה וזריקה מאחר שנעשו בפסול אי אפשר לחזור ולעשותן בהכשר".

16. משנה למלך, פסולי המוקדשין א' ט"ו: "וכן בדעת חכמים יש להסתפק אם חולקים על ר"ש בראייתו וס"ל דאי אפשר בלא הלוך כמו שא"א שלא בשחיטה; או דילמא דאף דמודו ליה שאפשר שלא בהלוך מ"מ היכא דהוליד חשיב עבודה ומחשבה פוסלת בה ... דע, שהנראה מדעת רבינו הוא שעכ"פ צריך הלוך ואפילו שוחט בצד המזבח אינו יכול לעמוד במקומו ולזרוק הדם אלא צריך להלך מעט ולזרוק כדי לקיים מצות הולכה ואם לא הוליד הדם ברגל אלא זרקו בלא הולכת רגל נפסל הזבח".

17. רמב"ם שם, כ"ב-כ"ג, כ"ז: "קבלת הדם והולכתו למזבח וזריקתו וכן הולכת איברים לכבש כל אחת מאלו אינה כשירה אלא בכהן הכשר לעבודה כמו שביארנו בקמיצת המנחה ובמליקת העוף. והולכה שלא ברגל אינה הולכה, לפיכך כהן שקיבל את הדם ועמד במקומו וזרקו למזבח נפסל הזבח ... דם שהולכו הפסול לעבודה והחזירו לכשר והולכו, או שהולכו הכהן תחילה והחזירו ונתנו לפסול והולכו, הואיל והולכו הפסול בין בתחילה בין בסוף נפסל הזבח, שהרי אי אפשר לתקן דבר זה".

18. חדושי הגר"ח, פסולי המוקדשין י"ג ט': "ובעל כרחך דחלוקין הם, דזר יוכל להיות דאי אפשר לתקוני, והולכה שלא ברגל אפשר לתקוני. ובאמת שכן היא הסברה הפשוטה, דהולכה ברגל בזר דהויא הולכה, אם כן הא נעשית עבודה בפסול, מה שאין כן הולכה שלא ברגל, כיון דלא שמה הולכה, אם כן הא עדיין לא נעשית שום עבודה כלל, אלא דגרם שתיבטל ההולכה כיון דהקריבו אצל המזבח, ועל כן שפיר מחלקינן: דהא דהוליד זר הרי נעשית עבודת ההולכה בפסלות, ונעשה בה דבר הפוסלה, וכדקיימא לן דזר מחלל עבודה, ועל כרחך אי אפשר לתקוני; מה שאין כן בהולכה שלא ברגל, דלא חשיבא הולכה כלל, ואם כן הא לית בה עדיין שום דבר הפוסלה, אלא דגרם שלא יוכל לעשות בה עבודת הולכה, ועל כן מאחר שתזר והרחיקה, דהשתא תוכל להעשות בה עבודת ההולכה, שפיר מהני התיקון".

19. יומא, דף מ"ח-מ"ט (וראה תוספות ישנים שם): "בעי רב פפא: חישב בחפינת קטורת מהו? ... ומדלינה פסלה - פסלה נמי מחשבה. בעי רב פפא: חישב בחתיית גחלים מהו? מכשירי מצוה - כמצוה דמו, או לא? תיקו. בעי מיניה מרב ששת: הולכה בשמאל מהו?".

20. רמב"ן ויקרא, ה"ל: "שאין לשון והקריבו קריבת הדם למזבח שהיא ההולכה, אבל הוא לשון קרבן, שיעשו מן הדם קרבן, והוא לקבלו ולזרוק על המזבח".

21. מדרש תהילים, מזמור נ"ה: "אשר יחדו נמתיק סוד בבית א-להים נהלך ברגש" - מה ברגש, כדתנן תמיד נשחט בשנים עשר, הפר בעשרים וארבעה, וארבע פייסות היתה שם. ולמה, אמר ר' יוחנן כדי להרגיש את העזרה, שנאמר בבית א-להים נהלך ברגש".

22. חולין, דף קל"ב: "כל כהן שאינו מודה בעבודה - אין לו חלק בכהונה, שנאמר "המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה" "

23. רש"י שם: "המקריב - היא הולכה".

ד. דעת ר' אלעזר ברבי שמעון - הולכה לפנים והולכה לחוץ (והולכה בחטאות הפנימיות)

24. זבחים, דף ט"ו: "איתביה אביי, ר"א אומר: המהלך מקום שצריך להלך - מחשבה פוסלת, כיצד? קבלו בחוץ והכניסו לפנים - זהו הילוך שצריך להלך, קבלו בפנים והוציאו לחוץ - זהו הילוך שאין צריך לילך".

25. רש"י שם: "אי תניא תניא - ... ואין מחלוקת בין ר"א לת"ק".

26. פירוש המשנה לרמב"ם, זבחים א' ד': "ומה שאמר ר' אלעזר במקום שהוא צריך, הוא שיהלך בדם ממקום השחיטה לצד פנים העזרה כלומר כלפי המזבח. ומקום שאינו צריך, שיהלך בו לחוץ לעזרה. ואין הלכה כר' שמעון. ולא כר' אלעזר".

27. רמב"ם וראב"ד, פסולי המוקדשין י"ג ט': "והמהלך במקום שאינו צריך הרי זו הולכה והמחשבה פוסלת בה. כיצד? ... אם קבל הדם בפנים ולא הלך בו לגבי המזבח אלא הלך בו והוציאו לחוץ, וחשב בשעת הלכו לחוץ במחשבת הזמן וכיוצא בה, הרי זו פוסלת. /השגת הראב"ד/ כבר ביארנו וכו' עד הרי זו הולכה. א"א לא נהיר דסוגיין כולה כר' אלעזר דאמר לא שמה הולכה".

28. **מרכבת המשנה שם:** "ולדרך רבינו יש לומר ... דדווקא במי שמוליך לחוץ ומחשבתו להכניס אחר כך הוא דסוברים דרבנן דמחשבה פוסלת".

29. **חידושי הגר"ח שם:** "אלא ודאי מוכח דמאן דס"ל הולכה שלא ברגל אי אפשר לתקוני ס"ל דגם כשבא הדם מאליו אל המזבח ג"כ אי אפשר לתקוני, וא"כ הרי לא שייך זאת רק בהולכי כלפי פנים, דנתקרב הדם אל המזבח, ומיעט בהולכתו, משא"כ בהולכי כלפי חוץ, דלא נתקרב הדם להמזבח, ואדרבה רחקו מהמזבח, ואין כאן ביטול עבודת הולכה, א"כ ממילא דליכא בזה שום חסרון כלל מההולכה שלא ברגל שעשה, וזהו דמשני הגמ' דאיירי שהחזיר הדם כלפי חוץ, משא"כ הרמב"ם דאיירי בהולכה ברגל, ולענין לפסול במחשבה, וא"כ הא הויה עבודת הולכה ממש, ובוה לא מחלקינן כלל בין לצד חוץ בין לצד פנים, סוף סוף דין מעשה הולכה בה, והמחשבה פוסלת בה, ושפיר פסק הרמב"ם דהולכה לצד חוץ חשיבא הולכה".

30. **שיעורי הרא"ל מסכת זבחים, הערת העורכים:** "יתכן שיש יסוד עקרוני המבדיל בין הולכה בחטאות החיצוניות ובין הולכה בחטאות הפנימיות, וליסוד זה קיים אף שורש בפסוקים. בפסוקי הקרבנות הנעשים בחוץ נדרשת ההלכה מלשון ההקרבה שבפסוק, ולשון זו עמומה כפי שראינו בפתח השיעור. אבל בחטאות הפנימיות נאמרת בפסוקים בעקביות לשון של הבאה (עיין למשל בויקרא ד' ה' ובויקרא ד' טז). לפיכך יתכן שמעמדה של הולכה בחטאות הפנימיות שונה לחלוטין, ואין כאן רק עניין טכני של קירבה למזבח אלא חלות שם בהבאה".

ה. סיום – אשרי תמימי דרך, ההולכים

31. **תהלים קי"ט, א':** "אֲשֶׁרִי תְּמִימֵי דֶרֶךְ הַהֲלֹכִים בְּתוֹרַת ה'".

32. **פרי צדיק, וירא:** "... האומה הישראלית - דרכם "אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'". וכל חיי האדם צריך להיות הולך ממדריגה למדריגה, וכמו שנאמר (קהלת) "כי הולך האדם אל בית עולמו". ואברהם אבינו ע"ה כתיב ביה גם כן הולך ונסוע הנגבה, לברר מידתו, וכמו שמובא בזוהר הקדוש ... והאבות היו הראשונים שעבדו ה' יתברך בהשתדלות, והיו מהלכים ...".

33. **רסיסי לילה, פתיחה:** "והעולם הזה כולו נקרא הילוך בדרך, כמו שאמרו חז"ל "בהתלכך תנחה אותך" - בעולם הזה ... אבל התורה מאירה כל מקום ההילוך, ועל ידי אור זה יודע לכוון ולילך".

34. **תהלים פ"ט, ט"ז:** "אֲשֶׁרִי הֶעֱם יוֹדְעֵי תְּרוּעָה ה' בְּאֹר פְּגִיף יְהִלְכוּ".

35. **אורות התשובה, ב':** "... וישנה תשובה הדרגית. לא בריקה הבריקה בקרבו להתהפך מן העומק של הרע אל הטוב, אלא מרגיש הוא שצריך להיות הולך ומטיב דרכיו וארחות חיי, רצונו, הלך - מחשבותיו, ובמהלכו זה הולך הוא וכובש לאט לאט את דרכי היושר, מתקן את המדות, מטיב את המעשים, מלמד את עצמו איך להתכשר יותר ויותר עד שהוא בא למעלה רמה של זכוך ותקון.

36. **אורות התשובה פרק ה', פיסקה ג':** "העולם מוכרח הוא לבא לידי תשובה שלמה. אין העולם דבר עומד על מצב אחד כי - אם הולך הוא ומתפתח, וההתפתחות האמתית השלמה מוכרחת היא להביא לו את הבריאות הגמורה, החמרית והרוחנית, והיא תביא את אור חיי התשובה עמה".